

VAD ÄR SABOS ENERGIUTMANING OCH SABO-FÖRETAGENS SKÅNEINITIATIV?

SABOs energiutmaning är ett långsiktigt projekt som omfattar en mängd aktiviteter (utbildningar, konferenser, nätverksträffar mm) i syfte att spara energi. SABO-företagens Skåneinitiativ ingår i SABOs energiutmaning och är ett slags kyotoprotokoll för bostadsföretag som innebär att de företag som ansluter sig till initiativet, gemensamt ska minska sin energianvändning med 20 procent från basåret 2007 till år 2016. Skåneinitiativet bildades av SABOs medlemsföretag på en konferens i Malmö 2008.

! SABOs energiutmaning

Resultat 2007-2009:
Minskad energi-
användning med

4,2%

**Dags att miljövärdera
energianvändningen
i fastigheterna**

Vi gör skillnad!

Det är idag ungefär 2 ½ år sedan som Skåneinitiativet formades och idag har 101 företag anslutit sig vilket motsvarar över hälften av allmännyttans alla lägenheter. Det är en betydande del av Sveriges bostäder! I det stora hela, när man tänker på utvecklingen runt om i världen så kan det kännas som att det vi sparar är en droppe i havet. Men faktum är att Skåneinitiativet och vårt sätt att arbeta gör avtryck, inte bara här i Sverige utan även ute i Europa. Vi har inspirerat bostadsorganisationer i både Italien och Frankrike att starta liknande projekt i sina länder. Det visar verkligen på styrkan i Skåneinitiativet.

Vi visar att det går – och det är ni som arbetar ute i företagen som gör så att detta verkligen händer. Det är häftigt! Jag har funderat över framgångsfaktorerna med Skåneinitiativet och jag tror att det framför allt ligger en styrka i att det är ett demokratiskt framröstat frivilligt mål – det är inte SABO eller regeringen som satt ett mål, utan ni medlemsföretag. Det sporrar med en gemensam målsättning – vi tjänar alla på att dela med oss av våra erfarenheter – vi ska nå målet tillsammans. Det är ingen tävling oss emellan utan ett gemensamt lopp där vi ska hjälpa och peppa varandra in i mål. Det är ett "lagom-mål" – det går att nå och det är inom en rimlig tidshorisont.

Energijakt är lite som att träna – för att komma igång ordentligt måste man ha ett tydligt mål – kanske en löptävling eller för att må bättre. En vana tar tydligen minst 3 månader att inarbeta, min målsättning är att jogga till jobbet någon gång i veckan – jag hoppas verkligen att det ska bli en vana. Det borde fungera på samma sätt med energijakten! Vi måste göra energieffektivisering och ständig energijakt till en vana, en vana för alla medarbetare i hela företaget att ständigt vara på tårna. Motivationen då – hur ska vi hålla den igång till målgång och även efter målgång vilket är minst lika viktigt? Jag tror vi måste berömma varandra, leta efter möjligheter, vara nyfikna och göra jakten rolig!

På två år har vi sparat 0,32 TWh tillsammans – det är en siffra att vara stolt över! Och detta har i sin tur lett till minskad klimatpåverkan och minskad resursförbrukning vilket vi nu har bevis på – det är viktiga resultat för miljön.

Nu måste vi också få med oss hyresgästerna i energisparandet! En utmaning och nästa viktiga område att ta tag i! Men det går – vi kan – tillsammans!

Therese Rydstedt,
SABO

Beräkna miljöpåverkan av energianvändningen i fastighetsbeståndet

Skåneinitiativet är en målsättning att minska energianvändningen bland SABOs medlemsföretag med 20 procent från 2007 till 2016. Att minska energianvändningen har två syften, dels att sänka driftskostnaderna och dels att minimera miljöpåverkan. De flesta bostadsföretag vet vilken energianvändning fastighetsbeståndet har, men att värdera sin miljöpåverkan är långt ifrån självklart.

De två dominerande miljöaspekterna av energianvändning är klimatpåverkan och resursförbrukning, och det finns en efterfrågan att dessa ska redovisas i Skåneinitiativet.

Det finns i dagsläget ingen allmäntlig standard, utan det förekommer en rad olika metoder för hur man värderar miljöpåverkan från energianvändningen i fastigheter. Därför har SABO, i samarbete med en referensgrupp från medlemsföretagen, tagit fram förslag på riktlinjer hur

man kan värdera miljöpåverkan av energianvändningen i ett fastighetsbestånd.

Beräkningsprinciper och antaganden kan man läsa mer om i den nya handledningen "Miljövärdering av energianvändningen i ett fastighetsbestånd" som kan laddas ner gratis från SABOs hemsida.

Per Holm

Skåneinitiativets medlemmar har minskat utsläppen med 15 procent

Koldioxidutsläppen per kvadratmeter Atemp har minskat med 15 procent mellan 2007 och 2009. Det betyder att 135 000 ton koldioxid har undvikits att släppas ut under dessa år! Det utsläppet motsvarar Karlshamns befolknings koldioxidutsläpp under ett år. Den stora minskningen av köpt energi beror på att energin har blivit mindre koldioxidintensiv. Elens klimatpåverkan minskade med 15 procent och fjärrvärmens med 9 procent i genomsnitt mellan 2007 och 2009.

Energianvändningen har minskat med 4,2 procent

Energianvändningen har minskat med 4,2 procent mellan år 2007 och 2009. I tabellen visas medelförbrukningen för företagen i Skåneinitiativet som var 151 kWh/m² 2009. Medianen av energianvändningen är 147 kWh/m². Att 2007 och 2008 års värden är förändrade jämfört med det som presenterades 2008 beror på att fler företag har gått med och inkluderas därför i statistiken samt att flera företag har korrigerat

sina siffror under året.

Energibesparingen sedan 2007 inom Skåneinitiativet uppgår till 0,32 TWh. Det kan jämföras med Sveriges slutliga energianvändning 2008 som var 397 TWh.

Energieffektiviseringsindex Skåneinitiativgenomsnitt kWh/m ² Atemp, år	2007	2008	2009
	157	155	151

Ny medarbetare med energifrågor i fokus

Jag heter Per Holm och började min anställning på SABO i augusti. Tillsammans med Therese kommer jag att arbeta med energi- och klimatfrågor. Jag tycker att det ska bli väldigt spännande att arbeta med aktuella områden som energieffektivisering och prissättning åt er. Jag är ingenjör och har tidigare arbetat som konsult inom just energi- och klimatområdet.

Vanligaste åtgärderna 2009	Antal företag
Eleffektivisering (belysning, byte av tvättstugeutrustning etc.)	36
Injustering av styr- och reglersystem	36
Konvertering (byte av uppvärmning)	31
Tilläggsisolering (väggar, vind, tak)	23
Ventilationsvärmeåtervinning	20
Tilläggsisolering av fönster	19
Vattenbesparande åtgärder	16
Annat	14

LUNDS KOMMUNS FASTIGHETS AB HAR MINSKAT MEST

Lunds Kommuns Fastighets AB är det företag inom Skåneinitiativet som har minskat sin energianvändning mest mellan 2008 och 2009. Minskningen blev hela 13 procent! Vi fick tag på Bertil Lundström, fastighetschef på Lunds Kommuns Fastighets AB för att fråga hur de lyckades med det.

SABO: Stort grattis Bertil! Hur har ni lyckats att minska energianvändningen så här mycket?

Bertil: Förutom den kontinuerligt rullande renoveringen där åtgärder som tilläggsisolering, byte av fönster och dörrar samt termostatbyte och injustering ingår, satsade vi år 2009 stort på att optimera driften av våra fastigheter.

SABO: Hur gick ni tillväga?

Bertil: Våren 2009 bestämde vi oss för att gå igenom alla anläggningar i våra fastigheter tillsammans med vår styrelseleverantör. Till att börja med "nollade" vi alla anläggningar, det vill säga vi säkerställde att anläggningarna fungerade som det ursprungligen var tänkt att de skulle fungera och i nästa steg trimmade vi anläggningarna ytterligare. För att inte tappa det vi nu sparar har vi anlitat en person som arbetar en dag i veckan med att följa upp så att allting fungerar perfekt.

Skåneinitiativet på facebook

En grupp "Skåneinitiativet" har startats på facebook i syfte att utöka möjligheterna till erfarenhetsutbyte mellan medlemmarna.

Flera diskussioner är redan igång, det handlar till exempel om erfarenheter av styrsystem, tryckstyrning av fläktar, värmeinjustering, solvärme och mycket annat.

Bli medlem och ta del av och dela med dig av erfarenheter till kollegorna i landet.

Förhoppningen är att gruppen ska bli en bra och enkel kanal för kommunikation och informationsutbyte, där endast medlemmar i SABO får vara med.

För att gå med i facebook-gruppen, gör så här:

1. Skaffa ett konto på facebook, www.facebook.com (vill du inte använda ditt eventuella privata facebook konto kan du skapa ett nytt konto att använda när du arbetar).
2. När du väl har ett konto på facebook, logga in och sök i fältet högst upp på "Skåneinitiativet". Ansök där om medlemskap (request to join).
3. När SABO godkänt din ansökan om medlemskap kan du logga in på ditt konto och gå in på gruppen (som du hittar i kolumnen längst till vänster).

Företagen som deltar i Skåneinitiativet får bland annat:

- En årlig avstämning om minskad energianvändning
- En årlig beräkning av företagets koldioxidutsläpp och primärenergieffektivitet
- Delta i regionala nätverk
- Kandidera till utmärkelsen "Årets energitjänare"

FAKTA SKÅNEINITIATIVET

Antal anslutna företag	101
Totalt antal lägenheter	375 698
Bostadsyta (m²)	23 857 461
Lokalitet (m²)	3 452 414
Totalt BOA + LOA (m²)	27 309 875

För mer information om SABOs energitjänst och Skåneinitiativet, kontakta:

Therese Rydstedt, 08-406 55 16, therese.rydstedt@sabo.se eller Per Holm, 08-406 55 21, per.holm@sabo.se

Släck varannan lampa!

Den 9-15 november kan du hjälpa till att ta reda på hur mycket energi vi kan spara under en vecka!

NÄR DU SLÄCKER VARANNAN LAMPA som normalt är tänd minskar du din energiförbrukning och dina kostnader.
NÄR VI ALLA SLÄCKER VARANNAN LAMPA för det

Släck varannan lampa!

– Hebygårdar/Hebyfastigheter gjorde ett samarbete med Heby kommun, Sala-bostäder, Sala kommun och Hesab där vi skickade ut en flyer med hyresavin ”Släck varannan lampa” med energispartips till hyresgästerna. Detta sparade 125 000 kWh under vecka.

*Björn Eriksson, förvaltningschef,
Hebygårdar*

Leta efter vattenläckage!

– Vid varje besök ni gör i era lägenheter – ta för vana att alltid leta efter vattenläckage. Vi hittar något fel i cirka varannan lägenhet.

*Mikael Svensson,
Treklovern Bostads AB*

”Nödvändigt med erfarenhetsutbyte på nationell nivå”

Vi har under åren sedan Skåneinitiativet togs följt rapporter och resultat hos deltagarna. Redan innan Skåneinitiativet, startade vi ett långsiktigt energispararbete med en målsättning att på ganska kort tid, minska energiförbrukningen i våra fastigheter med 20 procent, säger Lars Thoréus, VD i AB Hedemorabostäder.

Det nationella målet om att halvera energiförbrukningen till 2050, gör det nödvändigt att också vara med i erfarenhetsutbyte och jämförelser på nationell nivå. De åtgärder som vi startat är framför allt injusteringar av obalanserade värme- och ventilationssystem. Vindsisoleringar är en annan åtgärd som gett bra utfall liksom bättre styr och reglersystem.

Utöver tekniska förbättringar ser vi även

ett stort behov av kompetenshöjning hos egen personal liksom att öka energi- och miljömedvetenheten hos våra hyresgäster.

Den stora utmaningen som vi står inför är att utveckla tillgänglighet och energieffektivitet inom en självbärande ekonomi i vårt fastighetsbestånd, säger Lars Thoréus.

AB Hedemorabostäder

Dalarnas län
1 173 bostäder
Antal anställda 14

Släpp prestigen och berätta om misstagen!

Jag heter Frank Bylund och arbetar på Laholms hem som driftansvarig sedan drygt ett år. Jag har en bakgrund som sjöingenjör och närmast som underhållschef på en avfallsförbränning. Mitt förra arbete handlade inte om att spara energi utan mer om tillgänglighet och att producera så mycket energi som möjligt. I mitt tidigare yrke förutsatte säljare och entreprenörer att jag var fullt insatt i alla tekniska detaljer och processer.

Skillnaden mellan fastighetsbranschen och min tidigare bransch är att i fastighetsbranschen är det precis tvärtom, man tänker i första hand på att spara energi men de tekniska detaljerna är inte så viktiga. Jag får uppfattningen av att det är säljarens marknad.

Den största styrkan som jag upplevde

från min tid i avfallsförbränningsbranschen var att vi hade ett mycket bra erfarenhetsutbyte mellan anläggningarna. Till en början pratade vi om vad vi gjort bra och hur duktiga vi var, men den stora styrkan kom när vi började fokusera på vilka misstag vi hade begått, vilka produkter vi hade blivit pålurade av smarta säljare samt vilka problem vi hade med våra anläggningar i övrigt. Till slut gick det så långt att exempelvis pannleverantörerna bad om att få delta i våra möten för att se hur de kunde anpassa sina produkter efter våra krav och behov.

Jag tror att styrkan i vår bransch är att vi är många som kan mycket tillsammans. Ingen är specialist på allt men jag tror att i en så stor grupp av företag som finns

inom Skåneinitiativet och SABO så finns det nog alltid någon som har svaret på en frågeställning eller som har löst ett problem eller redan begått det misstag som du just står i begrepp att göra.

Tricket är att vara ärlig, det är väldigt lätt att hålla inne med sina problem eller inte vilja erkänna en felaktig investering. Om vi istället kan släppa all prestige och hjälpa varandra genom att dela med oss av våra misstag och vår kunskap så blir vi starkare tillsammans.

*Frank Bylund,
driftansvarig Laholms hem*

Verklighet och visioner ...

Våren 2009 beslutade Kopparstaden AB att gå med i Skåneinitiativet. Jag måste medge att jag var lite kluven till detta. De senaste 10 åren har vi sänkt

förbrukningen av uppvärmningsenergi med cirka 20 procent. Elförbrukningen har vi sänkt med 35 procent sen 1997. De första procenten är som ni vet relativt lätta men därefter krävs betydligt mer insatser och resurser. Skulle vi gå med kände jag att det var viktigt att det gjordes seriöst och med klar vilja att nå målen. På plussidan fanns att Kopparstadens styrelse stod bakom vår ansökan och har en ambition att ge oss medel för att klara dessa mål. En annan viktig anledning är att hela företaget får något gemensamt att jobba mot.

Redan under tiden för vårt inträde pågick ett stort projekt för att konvertera ett område med över 1 000 eluppvärmda lägenheter till fjärrvärme med modern styr och övervakning. Kopparstadens ledning och styrelse hade också varit framsynta och inköpt två nyuppförda vindkraftverk 2009.

Jag är övertygad om att det för framtiden är klokt att ha en stor andel egenproducerad el för att inte påverkas av svängningarna på en elmarknad där priset sätts efter den dyrast producerade kilowatten på marginalen.

Vi jobbar nu med att utarbeta en strategi för vår elanvändning för att kunna ta tillvara på hela vår produktion. Nuvarande skattelagstiftning tvingar oss att skänka bort eventuellt överskott.

I strategin ingår att försöka jämna ut uttaget av el mellan sommar och vinter med hjälp av till exempel energisnål belysning, direktdrivna fläktar och energieffektivare hissar. Försök pågår med att producera varmvatten sommartid.

Min vision är att klara all vår förbrukning med egenproducerad el. Det krävs effektiviseringar och ytterligare ett vindkraftverk för att nå detta.

Vi kommer att ersätta våra två sista oljepannor med värmepumpar vilket innebär att vi efter årsskiftet 2011 kommer att ha en uppvärmning nästan helt utan klimatpåverkan. I framtiden ser jag att våra servicebilar är eldrivna och laddas nattetid av våra vindkraftverk.

När det gäller uppvärmning så finner jag största besparingspotentialen i att konvertera hus med frånluftventilation till balanserad ventilation med återvinning.

Normalt är detta kostsamt för fastighetsägaren och störande för hyresgästen när man måste borra sig ner genom bjälklagen. Därför har vi tänkt lite okonventionellt och startat upp ett projekt med ombyggnad av 10 lägenheter där tilluftskanalerna kommer att byggas in och isoleras i två vertikala "lådor" utanpå fasaden och sen gå in genom väggen till varje lägenhet. Sedan monteras en kanal med tilluftsdon invändigt i takvinkeln.

Denna lösning räknar vi med ska reducera kostnaden betydligt och samtidigt minska störningar. Kanske är det en metod som vi kan använda i större skala.

I vinter påbörjas byggandet av Dalarnas första "passivhus" i två områden, totalt ca 90 lägenheter.

Det känns inspirerande och roligt att få jobba tillsammans med engagerade medarbetare i ett företag med en klar miljöprofil mot det gemensamma målet.

*Kenneth Ahlström,
driftchef på Kopparstaden AB*

Större effekt än väntat i Ronnebyhus

– Vi har inventerat antal och status på torkrumsfläktar (ett antal gick inte att köra men vi hade dålig koll på vilka som användes och hur mycket), kompletterat med annan torkutrustning (där så behövts) samt plockat bort fläktar, både de som gick att köra och de som redan var urdrifttagna.

Detta är enkelt och konkret, snabbt och billigt och gjort med egen personal. Det är också lätt att skapa acceptans hos hyresgäster och lätt att se effekterna och följa upp. Det gav mycket större effekt än väntat, mellan 10–15 procent minskning av fastighetselen i varje byggnad!

*Nilla Karlsson, energiansvarig,
AB Ronnebyhus*

Mätning ger rätt beslut

– Köp in små dataloggers för temperaturmätning i lägenheter och lokaler. Det finns olika fabrikat och kostar några hundralappar per styck. Köp 10 stycken med programvara som kan programmeras via PC. Vi använder Testo, 174 minilogger som fungerar mycket bra och kan rekommenderas. Använd dessa för att mäta temperatur och få kunskap om hur värmesystemet fungerar i lägenheter och lokaler.

Justera värmekurvor och tilluftstemperatur på ventilation så att inneklimatet blir som det önskas. De flesta av våra värmesystem regleras i "blindo". Vi önskar en innetemperatur men reglerar efter utetemperatur. Genom att mäta får vi rätt information och kan ta rätt beslut. I regel har vi varmare än vad vi tror i våra lägenheter och lokaler.

Vi kan även ta diskussioner med hyresgästen om inomhusklimatet när vi kan visa upp en kurva med verklig temperatur i lägenhet och lokal.

*Jan Norrström, driftingenjör
Bostads AB Mimer*

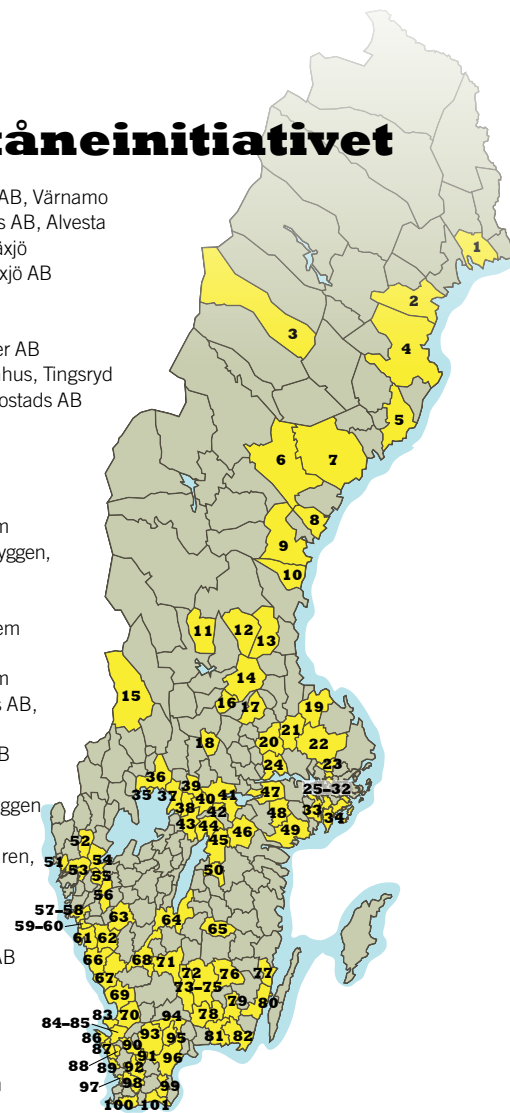
Ulf Klint är årets energiutmanare!

2010 års energiutmanare är **Ulf Klint**, teknisk chef på Karlskronahem. Ulf får utmärkelsen bland annat för sitt engagemang med att involvera hyresgästerna i energispar-

arbetet. Per Myrbeck, VD för Karlskronahem uttryckte sig i klartext om Ulf:s engagemang: "Det hade aldrig gått utan en eldsjäl som ser möjligheter i allt och som aldrig ger sig!".

101 företag har skrivit under Skåneinitiativet

1. Stiftelsen Kalixbo
2. AB PiteBo, Piteå
3. Fastighets AB Umluspen, Storuman
4. Skelleftebostäder AB
5. AB Bostaden i Umeå
6. Solatum Hus&Hem AB, Sollefteå
7. AB Övikshem, Örnsköldsvik
8. AB Härnösands hus
9. Mitthem AB, Sundsvall
10. Nordanstigs Bostäder AB
11. Orsabostäder AB
12. Alfa-Edsbyns Fastighets AB, Ovanåker
13. AB Bollnäs Bostäder
14. Kopparstaden AB, Falun
15. Torsby Bostäder AB
16. AB Stora Tunabyggen, Borlänge
17. AB Hedemorabostäder
18. Ljusnarsbergs Fastighets-aktiebolag
19. AB Tierpsbyggen
20. Salabostäder AB
21. Hebygårdar AB
22. Uppsalahem AB
23. Bostads AB Mimer, Västerås
24. AB Sigtunahem
25. AB Väsbyhem, Upplands Väsby
26. AB Sollentunahem
27. Bostadsstiftelsen Signalisten i Solna
28. Stf Arbetarebostadsfonden, Stockholm
29. Ekerö Bostäder AB
30. Tyresö Bostäder AB
31. AB Botkyrkabyggen
32. Haninge Bostäder AB
33. Telge Bostäder AB, Södertälje
34. AB Nynäshamnshem
35. AB Hammaröbostäder
36. Karlstads Bostads AB
37. Kristinehamnshem Bostads AB
38. Degerforsbyggen AB
39. Hyresbostäder i Karlskoga AB
40. Lekebergsbostäder AB
41. Örebrobostäder AB
42. Kumla Bostäder AB
43. AB Laxåhem
44. Askersunds bostäder AB
45. Bostadsstiftelsen Platen, Motala
46. Vallonbygden AB, Finspång
47. Eskilstuna Kommunfastigheter AB
48. Flens Bostads AB
49. Nyköpingshem AB
50. Bostadsbolaget i Mjölby
51. Lysekilsbostäder AB
52. Valbohem AB, Färgelanda
53. Bostadsstiftelsen Uddevallahem
54. AB Vänersborgsbostäder
55. Bostads AB Eidar, Trollhättan
56. AB Alingsåshem
57. SGS Studentbostäder, Göteborg
58. AB Hjällbobostaden
59. Förbo AB, Mölndal
60. Mölndalsbostäder AB
61. Eksta Bostads AB, Kungsbacka
62. Marks Bostads AB
63. AB Bostäder i Borås
64. Bostads AB Vätterhem, Jönköping
65. Eksjöbostäder AB
66. Varbergs Bostads AB
67. Falkenbergs Bostads AB
68. AB Gislavedshus
69. Halmstads Fastighets AB
70. Laholms hem AB
71. Finnvedsbostäder AB, Värnamo
72. Allbohus Fastighets AB, Alvesta
73. Vidingehem AB, Växjö
74. Hyresbostäder i Växjö AB
75. Växjöhem AB
76. AB Uppvidingehus
77. Mönsterås Bostäder AB
78. Stiftelsen Kommunhus, Tingsryd
79. EBA Emmaboda Bostads AB
80. Kalmarhem AB
81. AB Ronnebyhus
82. AB Karlskronahem
83. Båstadhem AB
84. AB Ängelholmshem
85. AB Munkaljungbybyggen, Ängelholm
86. AB Höganäshem
87. AB Helsingborgshem
88. AB Bjuvsbostäder
89. AB Landskronahem
90. Treklövern Bostads AB, Klippan
91. Höörs Byggnads AB
92. Eslövs Bostads AB
93. AB Hässleholmsbyggen
94. Osbybostäder AB
95. Bostads AB Klockaren, Östra Göinge
96. AB Kristianstadsbyggen
97. Burlövs Bostäder AB
98. Lunds Kommuns Fastighets AB
99. Österlenhem AB, Tomelilla
100. AB Trelleborgshem
101. AB Ystadbostäder

TRYCKSAKER

Energijakt – en praktisk vägledning om energibesparing

Denna skrift och tillhörande film handlar om de mindre, ofta mycket lönsamma underhålls-åtgärderna, som minskar energianvändningen. Dessa brister kan upptäckas och ofta även åtgärdas av egen personal i bostadsföretaget. Det gäller bara att ta på sig de kritiska energiglasögonen och gå ut på jakt!

Fördelningsmätning av el

I denna rapport har flera SABO-företag ställt upp på intervjuer och delat med sig av sina erfarenheter av fördelningsmätning av el.

NYHET

Miljövärdering av energianvändningen i flerbostadshus

I denna handledning redovisas beräkningsprinciper och antaganden för hur bostadsföretag kan beräkna energianvändningens klimatpåverkan och resursförbrukning.

Individuell mätning och debitering i flerbostadshus

Härt beskrivs en kravspecifikation för öppna lösningar som skiljer på mätare och sensorer, lokal insamling i lägenhet eller trapphus, central insamlingsenhet och övergången till fastighets-system. Detta kan användas som underlag till ett förfrågningsunderlag.

NYHET

Erfarenheter av energitjänster i SABO-företag

Här presenteras resultatet av energitjänster som genomförts i nio SABO-företag. Studien syftar till att hjälpa företag med vad man bör tänka på, särskilt vid upphandling och genomförande av en energitjänst.

Energieffektiva flerbostadshus

I rapporten visas sammanställda och analyserade resultat från uppföljning och mätningar av energirelaterade tekniska lösningar för flerbostadshus.

Energitjuvar – en praktisk vägledning om energibesparing

Denna skrift fokuserar på de många installationer och tekniska lösningar som redan finns i fastigheterna och att minska energianvändningen från dessa.

Projekt Cité i Rotterdam, Nederländerna.

Erfarenhetsutbyte med Europa genom Power House Europe

SABO deltar i ett EU-projekt som kallas för Power House Europe. Projektet handlar om energieffektivisering i flerbostadshus och dess syfte är att underlätta erfarenhetsutbyte, kontaktskapande och kunskaps-

överföring mellan bostadsföretag i Europa. I projektet deltar bostadsorganisationer från följande länder; Belgien, Bulgarien, England, Estland, Frankrike, Italien, Spanien, Sverige och Nederländerna.

På www.powerhouseeurope.eu kan du få hjälp med:

HITTA UTLÄNDSKA PROJEKTPARTNERS FÖR EU-PROJEKT!

Det går att söka ekonomiskt stöd från EU till projekt inom olika områden, exempelvis energieffektivisering, bland annat via programmet Intelligent Energy Europe. De flesta stöden går till samarbetsprojekt med deltagare från flera länder. Hur hittar man då projektpartners? På hemsidan www.powerhouseeurope.eu kan ni söka efter potentiella partners under fliken partnerships. Om ni önskar stå med på sidan så att andra kan kontakta er, hör av er till therese.rydstedt@sabo.se

TA DEL AV ENERGIEFFEKTIVISERINGS-PROJEKT I ANDRA EUROPEISKA LÄNDER

Om ni till exempel vill genomföra en studieresa inom energieffektivisering till ett europeiskt land finns det gott om goda exempel på intressanta renoverings- och nyproduktionsprojekt på hemsidan www.powerhouseeurope.eu. Vill ni själva informera andra om ett projekt i ert företag med energifokus så finns det möjlighet att lägga upp detta på

hemsidan, då får ni också vara beredda att ta emot utländskt besök. SABO kan hjälpa till att ordna studieresor, kontakta therese.rydstedt@sabo.se

EU-NYHETER OCH DISKUSSIONSFORUM OM ENERGIEFFEKTIVISERING OCH FÖRNYBAR ENERGI

På webbplatsen finns också information om vad som händer inom EU kring energieffektivisering, det går att prenumerera på ett nyhetsbrev. Det finns också ett diskussionsforum med möjlighet att diskutera energi- och hållbarhetsfrågor med kollegor runtom i Europa.

INTRESSANTA VERKTYG FÖR ENERGI-BESPARING OCH FÖRNYBAR ENERGI

På webbplatsen finns en inventering av genomförda projekt med intressanta verktyg för energibesparing, förnybar energi och hållbara bostäder. Projekten har medfinansierats av EU. Dessa verktyg kan ni hitta under Resources under fliken CASES AND RESOURCES.

UTBLICK EUROPA

STUDIERESA

– PASSIVHUS I ÖSTERRIKE

I början av mars planeras en studieresa till Österrike för att studera passivhus och "nära noll energi-byggnader". Resan sker i samband med World Sustainable Energy Days i Wels den 2-4 mars 2011. Österrike har kommit långt i att bygga passivhus och studieresan syftar till att ta del av dessa erfarenheter. I det omarbetade EU-direktivet om byggnaders energiprestanda så finns krav på att alla nya hus från och med 2020 ska vara "nära noll energi-byggnader". Anmäl gärna ditt intresse om deltagande i studieresan redan nu (therese.rydstedt@sabo.se) eftersom antalet platser är begränsat.

"Alla EUs medlemsstater står inför utmaningen att renovera och energieffektivisera den befintliga bebyggelsen. SABOs energiutmaning är en ambitiös och proaktiv strategi och som inspirerar Power House plattformar i hela EU".

Vit Vaníček, ordförande
ECODHAS Housing Europe

"Vi i den italienska kooperativa bostadsorganisation Legacoop Abitanti är mycket intresserade av SABO-företagens energiutmaning Skåneinitiativet. Vi är imponerade av att man har lyckats involvera SABOs medlemsföretag i ett projekt med både långtgående miljömässiga som ekonomiska mål. Vi söker efter en effektiv metod för att stödja bostadsföretagen i Italien att bli mer hållbara, och vi tycker att Skåneinitiativet verkar vara ett bra incitament för att spara energi. Därför bjöd vi SABO till vår konferens där vi fick höra mer om er energiutmaning.

Luciano Caffini,
Legacoop Abitanti President

ÅRET SOM KOMMER

NÄTVERKSTRÄFFARNA FORTSÄTTER TILL VÅREN

Datum och plats för nästa års nätverksträffar är följande:

Tid & plats:

17 februari hos Örebrobostäder, 1 mars i Kinna hos Marks Bostads AB, 10 mars hos Munkaljungbybyggen, 23–24 mars i Sundsvall hos Mitthem, 5 april hos Kalmarhem, 12 april i Västerås hos Bostads AB Mimer.

FÖRDJUPNING I MILJÖVÄRDERING AV ENERGI

Med start 2011 kommer SABO att erbjuda både kurser och seminarier med syftet att öka kunskaperna om miljövärdering av energi. Kursen har en mer allmänt fördjupande inriktning medan det företagsförlagda seminariet blir skräddarsytt och fokuserar på värd-

företagets specifika förutsättningar. Anmäl intresse till Per Holm på SABO.

ENERGIJAKT PÅ HEMMAPLAN

Utbildningen är företagsförlagd och vänder sig till bostadsföretag som vill kompetensutveckla och inspirera den egna personalen i energieffektivisering. Utbildningen går ut på att söka fel och brister i fastighetens alla delsystem genom att på ett systematiskt sätt "vända på varje sten" för att hitta energitjuvar. Utgångsläget är att ingen fastighet är felfri och att felen kostar stora pengar och leder till otrivsamt inneklimat.

EU-FINANSIERING FÖR ENERGI- OCH MILJÖPROJEKT

Det finns möjlighet för bostadsföretag att söka EU-finansiering för energi- och miljöprojekt, men det är inte alltid helt enkelt. Denna kunskapsdag ger en överblick av vilka EU-program som bostadsföretag kan söka, bostadsföretag som deltagit i EU-projekt delar med sig av erfarenheter, ni får konkreta tips för ansökningsförfarandet samt information om vilket stöd som SABO kan ge.

Tid & plats: 10 februari 2011 i Stockholm

Du har väl inte missat att fråga energiexperterna?

Som ett led i SABOs Energiutmaning erbjuder SABO en webbtjänst, Fråga energiexperten, där ni som medlemsföretag kostnadsfritt kan ställa frågor via mejl om energieffektivisering.

Du mejlar dina frågor till energifragan@sabo.se. Du får svar via mejl inom någon vecka. Frågor och svar finns också tillgängliga på SABOs hemsida under fliken Miljö och Energi/Fråga energiexperten. Du som frågar är anonym.

Hans Isaksson

Willy Ociansson

Ytterligare expert

Willy Ociansson som är en av Sveriges främsta experter inom energieffektivisering har svarat på frågor under det senaste året. Nu har vi kompletterat med ytterligare en expert; Hans Isaksson på K-Konsult Energi.

Han har mångårig erfarenhet av energirådgivning, mot privatpersoner, bostadsföreningar och mindre företag.

Tillsammans med kollegorna inom energirådgivningen finns en bred kompetens omfattande olika energitekniker, installa-

tionslösningar, byggnadsfysik, inneklimat, arbetsmiljö, problemlösning vid sjuka hus och fuktproblem. Hans har tagit fram faktaunderlag till Energimyndighetens båda kampanjer "Det energismarta huset" (småhus) och "Renovera energismart" (ombyggnad flerbostadshus) som turnerar på byggmässor runt landet.

Under fem år var Hans koordinator för Energimyndighetens nätverk BeBo vars syfte har varit att ta fram och testa energieffektiva system och produkter för flerbostadshus, exempelvis genom teknikupphandling.

SABO startar energigrupp

SABO startar under hösten 2010 en rådgivande energigrupp. I energigruppen sitter representanter med energikompetens från SABO-företag runtom i landet. Energigruppen fungerar som en rådgivande funktion till SABO för vilka energifrågor och projekt som ska priorite-

ras. De är också rådgivande vid remissvar och lobbying-arbete. Energigruppen träffas cirka 3 gånger per år, men arbetar också via mail och telefon.

Information: kontakta Per Holm, 08-406 55 21 eller Therese Rydstedt, 08-406 55 16.

sabo SVERIGES ALLMÄNNYTTIGA BOSTADSFÖRETAG

Besöksadress Vasagatan 8–10, Box 474, 101 29 Stockholm

Tel 08-406 55 00, fax 08-20 99 04, hemsida www.sabo.se, e-post info@sabo.se